

Avdelningen för juridik
Mia Hemmestad

Justitiedepartementet
10333 Stockholm

Ett förbättrat system för arbetskraftsinvandring (SOU 2021:5)

Sammanfattning

- Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) anser att det ur kompetensförsörjningssynpunkt är viktigt att det utlänningsrättsliga regelverket utformas på ett sådant sätt att Sverige kan attrahera internationell kompetens samt att kommuner och regioner ges förutsättningar att behålla den arbetskraft som anställs från utlandet.
- SKR bedömer att analysen för att bedöma de kommunalekonomiska konsekvenserna av förslagen är ofullständig och behöver kompletteras.
- SKR efterfrågar en fördjupad analys avseende risken för missbruk som den föreslagna bestämmelsen om uppehållstillstånd för att söka arbete kan medföra. Det måste förtydligas att den som har ett uppehållstillstånd och söker asyl omfattas av lagen om mottagande av asylsökande m.fl., LMA.
- SKR anser att konsekvenserna av bestämmelsen om uppehållstillstånd för näringsverksamhet behöver analyseras i förhållande till landets socialnämnder samt regioner.
- Regeringen måste enligt SKR säkerställa att regelverket avseende ekonomiskt och annat bistånd samt stöd till vissa funktionshindrade är tydligt vad gäller den som söker förlängt uppehållstillstånd och väntar på beslut samt den som får beslut om avslag på förlängningsansökan från Migrationsverket.

Förbundets ställningstagande

Allmänna synpunkter

SKR anser att det ur kompetensförsörjningssynpunkt är viktigt att det utlänningsrättsliga regelverket utformas på ett sådant sätt att Sverige attraherar internationell kompetens samt att kommuner och regioner ges förutsättningar att som arbetsgivare behålla den arbetskraft som anställs från utlandet. Det är SKR:s erfarenhet att det utlänningsrättsliga regelverket upplevs som komplext av förbundets medlemmar, vilket medför utmaningar att anställa individer från utlandet. SKR vill särskilt framhålla vikten av att det utlänningsrättsliga regelverket harmonierar med de system för utfärdande av legitimation och andra behörigheter som aktualiseras vid anställning av personal inom hälso- och sjukvården.

Ekonomiska konsekvenser för kommuner och regioner

SKR bedömer att konsekvensanalysen, vad gäller ekonomiska konsekvenser för kommuner och regioner, är ofullständig och behöver kompletteras. I betänkandet

anges att kommunernas kostnader för försörjningsstöd kan minska om försörjningskrav för anhöriginvandring införs. Detta är förvisso riktigt, men en fullgod analys av de kommunalekonomiska effekterna av ett ändrat regelverk avseende arbetskraftsinvandring kräver enligt SKR:s uppfattning ett mer omfattande underlag och vidare analys.

För att bedöma de kommunalekonomiska effekterna av arbetskraftsinvandring behöver som utgångspunkt den inbetalda kommunalskatten från dem som bosätter sig i Sverige som arbetskraftsinvandrare samt deras anhöriga jämföras med den aktuella gruppens nettokostnader för kommunal och regional service. Vidare behöver indirekta kommunala och regionala följder, såsom positiva konsekvenser för kompetensförsörjningen i bristyrken samt eventuella negativa konsekvenser i form av missbruk av välfärdssystemen, vägas in. Utredningen har dock inte presenterat ett tillräckligt underlag för att göra överväganden av den nu aktuella karaktären.

Uppehållstillstånd för högkvalificerade personer för att söka arbete eller undersöka möjligheterna att bedriva näringsverksamhet

SKR efterfrågar en fördjupad analys avseende risken för missbruk som en bestämmelse om uppehållstillstånd för att söka arbete i Sverige kan medföra. Utredningen uppmärksammar risken för förfalskade examensbevis, men presenterar inte ett tillräckligt underlag avseende ansvariga myndigheters förutsättningar att motverka denna risk.

I samband med en förändrad säkerhetssituation i omvärlden kan det uppstå behov för individer från konfliktfyllda områden att söka uppehållstillstånd i andra länder på andra grunder än skyddsbehov, för att kunna resa in i landet legalt. Den föreslagna möjligheten att beviljas uppehållstillstånd för att söka arbete kan komma att användas i sådana situationer. Det är SKR:s erfarenhet att den upptrappade konflikten i Syrien under år 2011 och framåt medförde ett ökat antal arbetskraftsinvandrare från Syrien som efter ankomsten till Sverige sökte asyl. Migrationsverket utfärdade även år 2012 ett meddelande avseende mottagandet för syriska medborgare som ansöker om asyl (se Verksamhetschefens meddelande om Mottagningskonsekvenser för syriska medborgare som ansöker om asyl eller på annat sätt vill ha sina skyddsskäl prövade, VCM 3/2012, 2012-09-05). Enligt uppgifter till SKR står inte Migrationsverket längre fast vid den tolkning som uttrycks i meddelandet.

Ett ökat antal individer som reser in i Sverige med ett uppehållstillstånd och därefter söker asyl fordrar ett tydligt mottaganderegulverk. SKR anser att ansvaret för asylsökande, även de som reser in i Sverige med ett uppehållstillstånd, ska åvila staten. Det är idag oklart om den som söker asyl efter ankomsten och har ett gällande tillstånd omfattas av LMA. SKR anser därför att regeringen måste analysera och vid behov komplettera lagstiftningen på så vis att det tydliggörs att individer som söker asyl omfattas av LMA oavsett om de har ett uppehållstillstånd eller inte.

Uppehållstillstånd för att bedriva näringsverksamhet

SKR noterar att det av författningsförslaget avseende uppehållstillstånd för att bedriva näringsverksamhet inte framgår hur länge individen ska bedömas kunna försörja sig för att beviljas uppehållstillstånd. SKR anser att det behövs en analys av konsekvenserna av förslaget i förhållande till landets socialnämnder. Den som beviljas uppehållstillstånd bedöms som regel ha rätt till bistånd från socialnämnden på samma villkor som andra bosatta individer, även om näringsverksamheten inte inbringrar sådana inkomster att individen kan försörja sig själv och sina anhöriga.

SKR noterar vidare att det aktuella lagförslaget inte innehåller något krav på att utlänningen ska ha en heltäckande sjukförsäkring. Eftersom regionens skyldighet att tillhandahålla full, subventionerad vård gäller gentemot den som är bosatt och folkbokförd i regionen torde något krav på sjukförsäkring inte behövas om de uppehållstillstånd som beviljas enligt förslaget är tillräckligt långa för att möjliggöra en folkbokföring, det vill säga minst tolv månader. Det framgår emellertid inte av författningsförslaget om uppehållstillståndet kan understiga tolv månader. Om så är fallet behöver konsekvenserna av detta analyseras i förhållande till regionerna.

Möjlighet att byta grund för uppehållstillstånd

Eftersom utredningen föreslår utökade möjligheter att söka förlängt uppehållstillstånd på annan grund från Sverige samt att anhöriga kan söka förlängt uppehållstillstånd inifrån landet, anser SKR att regeringen behöver säkerställa att regelverket för bistånd och annat stöd i väntan på beslut om förlängt uppehållstillstånd är tydligt. Det behöver klargöras vad som gäller ifråga om socialnämndens skyldigheter enligt socialtjänstlagen gentemot individer som väntar på beslut från Migrationsverket eller får avslag på ansökan om förlängt uppehållstillstånd samt överklagar beslutet. SKR anser även att frågan om rätt till insatser enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade i förlängningsprocessen behöver tydliggöras, om det första uppehållstillståndet går ut innan Migrationsverket hinner fattat beslut i frågan om förlängt tillstånd.

Av Högsta förvaltningsdomstolens praxis framgår att individer som saknar uppehållstillstånd som regel saknar rätt till bistånd enligt socialtjänstlagen annat än vad som behövs för att undgå en akut nödsituation, men att undantag föreligger i vissa fall (HFD 2018 ref. 39). Den som söker förlängt uppehållstillstånd kan befinna sig i Sverige utan ett giltigt tillstånd i väntan på Migrationsverkets beslut, men har samtidigt rätt att vistas i landet enligt utlänningslagen. I väntan på vägledande praxis har SKR gjort tolkningen att den som söker förlängt uppehållstillstånd på grund av skydd som regel har rätt till bistånd på samma villkor som andra bosatta personer, åtminstone till dess att Migrationsverket beslutar i frågan om förlängt tillstånd. Dessa individer är dock undantagna från att omfattas av LMA förutsatt att de söker förlängt uppehållstillstånd i tid (1 a § LMA). Frågan om de som söker förlängt uppehållstillstånd på grund av arbete, näringsverksamhet eller som anhöriga omfattas

av 1 § första stycket 3 LMA är oklar och slutsatserna i domstolsavgöranden från underrätter skiljer sig åt.

Sveriges Kommuner och Regioner

Anders Knappe
Ordförande

Socialdemokraterna och Vänsterpartiet lämnar särskilt yttrande enligt bilaga 1.

Sverigedemokraterna lämnar särskilt yttrande enligt bilaga 2.

SKR Styrelsen
2021-04-23

Särskilt yttrande från Socialdemokraterna och Vänsterpartiet

Ett förbättrat system för arbetskraftsinvandring (SOU 2021:5)

Vi välkomnar att brottet organiserande av människosmuggling utvidgas samt att kraven på arbetsgivarna skärps vid arbetskraftsinvandring. I dagsläget präglas systemet av kraftig obalans, där arbetsgivaren har omfattande rättigheter och den som kommer till Sverige för att arbeta är utlämnad till arbetsgivarens godtycke. En återinförd arbetsmarknadsprövning, som skulle göra att arbetskraftsinvandring enbart tillåts i bristyrken, hade dock varit önskvärd.

En stor grupp arbetstagare, främst från EU och tredje land har lägre löner och sämre villkor än andra arbetstagare. Detta undergräver såväl lönearbetarnas rättigheter som seriösa företags möjligheter till konkurrens på lika villkor. Att arbetskraftsinvandring utnyttjas i detta syfte är förkastligt, vi menar svenska löner och villkor ska gälla fullt ut för alla som arbetar på svensk arbetsmarknad.

SKR Styrelsen
2021-04-23

Särskilt yttrande från Sverigedemokraterna

Ett förbättrat system för arbetskraftsinvandring (SOU 2021:5)

Sverigedemokraterna instämmer i stort med SKR:s syn på utredningsbetänkandet, men anser ändå att vissa viktiga aspekter förbisetts.

Statens ansvar för invandringens kostnader

Migration är ett statligt åtagande, vars former och villkor bestäms av regeringen och riksdagen.

Kostnaderna för detta får inte under några omständigheter överföras till kommuner och regioner, vare sig på kort eller lång sikt. Vi beklagar att regeringen under de senaste åren kontinuerligt överfört ansvar och kostnader, mer eller mindre öppet, på främst kommunerna men även regionerna.

Vi ser med oro på att utredningen i mångt och mycket fortsätter på denna linje genom att föreslå ändringar som ökar risken för att kommunerna blir ansvariga för utlänningars försörjning. Detta gäller i synnerhet för individer som inte har en ordnad försörjning vid ankomsten i Sverige, såsom när det gäller uppehållstillstånd för högkvalificerade personer för att söka arbete eller undersöka möjligheterna att bedriva näringsverksamhet.

Generellt sett bör allt socialt bistånd för utlänningar vara en angelägenhet för staten, och bekostas helt och hållet av statliga medel. Samtidigt bör utlänningar avkrävas en heltäckande sjukvårdsförsäkring till dess utlänningen kvalificerat sig till att taga del av den allmänna välfärden. Slutligen bör illegala migranter och liknande personer som vistas i Sverige utan tillstånd aldrig ha rätt till annat än akut sjukvård eller akuta sociala insatser.

Hela samhället måste samverka för att bekämpa det växande skuggsamhället, och den kriminalitet och det utanförskap som kommer därav.